

Aleksandar Živanović*
Filozofski fakultet
Univerzitet u Novom Sadu

УДК: 811.111'342.8
DOI: 10.19090/gff.2022.1.253-268
Originalni naučni rad

FONETSKE REALIZACIJE KRATKOSILAZNOG AKCENTA KOD IZVORNIH GOVORNIKA ENGLESKOG JEZIKA: PRELIMINARNO ISTRAŽIVANJE

Cilj ovog istraživanja bio je da opiše realizacije kratkosilaznog akcenta u srpskom jeziku u produkciji troje izvornih govornika engleskog i uporedi u kolikoj se meri one razlikuju od realizacija izvornih govornika srpskog opisanih u prethodnim studijama. Korpus za istraživanje činila je grupa od 118 primera dvosložnih reči izdvojenih iz dve televizijske emisije. Analizirali smo sledeće parametre: frekvenciju osnovnog tona, intenzitet i trajanje naglašених и nenaglašених vokala. Silazni tonski intervali između maksimalnih vrednosti f_0 naglašених и nenaglašених vokala, karakteristični za realizaciju silaznih akcenata u srpskom, prisutni su i u izgovoru izvornih govornika engleskog, ali su njihove vrednosti znatno manje u odnosu na izvorne govornike srpskog. Kada je u pitanju karakteristika koja se u literaturi izdvaja kao glavno obeležje akcenatskog kvaliteta – odnos vrednosti f_0 na kraju naglašених и na početku nenaglašених vokala, možemo konstatovati da ona nije usvojena u govoru naših ispitanika imajući u vidu srednje vrednosti raspona koje ukazuju na uzlazne tonske intervale kod svih govornika. Smatramo da je znatno bolja usvojenost realizacije intenziteta i trajanja posledica toga što su ove akustičke varijable lakše za usvajanje, ali i toga što naglašени vokali u engleskom u većini slučajeva imaju veći intenzitet i duže trajanje od nenaglašених vokala (što je slučaj i u srpskom).

Ključne reči: kratkosilazni akcent, srpski jezik kao drugi, izvorni govornici engleskog, frekvencija osnovnog tona, intenzitet, trajanje.

1. UVOD

Za uspeh u učenju drugog jezika podjednako je bitno savladati i segmentne i suprasegmentne karakteristike. Veću pažnju istraživača koji su se bavili fonološkom produkcijom u drugom jeziku do sada su privlačile segmentne karakteristike (Huang–Jun, 2011: 388). Jedna od retkih suprasegmentnih

* aleksandar.zivanovic@ff.uns.ac.rs

karakteristika čije je usvajanje istraživano u drugom jeziku jeste tempo (Huang–Jun, 2011: 389).

Usvojenost prozodijskih karakteristika engleskog od strane izvornih govornika srpskog bila je predmet nekih dosadašnjih istraživanja (v. npr. Marković, 2012; Čubrović, 2020). Međutim, usvojenost prozodijskih karakteristika srpskog od strane govornika čiji je maternji jezik engleski ili neki drugi do sada gotovo da nije istraživana. Prema našem znanju, opisom fonetskih realizacija akcenata srpskog jezika kod neizvornih govornika do sada su se bavili samo Sredojević i Spasić (2016), koji su istraživali usvojenost akcenatskog sistema ovog jezika kod izvornih govornika mađarskog. Pored toga, Nataša Spasić objavila je rad u kojem daje pregled i analizu grešaka koje se javljaju u izgovoru akcenata srpskog kod izvornih govornika mađarskog i slovačkog, a tiču se nestandardne distribucije prozodema, pogrešnog mesta akcenta, i slično (Spasić, 2016). Cilj ovog rada jeste da opiše fonetske realizacije kratkosilaznog akcenta u izgovoru izvornih govornika engleskog i utvrdi u kolikoj meri se njihove realizacije razlikuju od realizacija izvornih govornika srpskog, opisanih u prethodnim istraživanjima. Imajući u vidu veličinu korpusa kojim se bavimo, rad predstavlja preliminarno istraživanje.

Preostali deo rada organizovan je na sledeći način. U drugom odeljku predstavljamo glavne karakteristike akcenta reči u srpskom i engleskom jeziku. Treći deo rada sadrži opis metodologije istraživanja; u ovom delu nalaze se podaci o govornicima, korpusu i analiziranim parametrima. U četvrtom odeljku predstavljamo opis realizacija kratkosilaznog akcenta u izgovoru svakog govornika i njihovo međusobno poređenje. Peti deo rada sadrži poređenje dobijenih rezultata sa rezultatima objavljenim u drugim radovima. U šestom odeljku nalaze se zaključne napomene.

2. AKCENAT REČI U SRPSKOM I ENGLESKOM JEZIKU

Akcenatski sistem standardnog srpskog jezika čine četiri akcenta, koja se obeležavaju na sledeći način: kratkosilazni (˘), npr. u reči [kùća], kratkouzlazni (˙), npr. u reči [žèna], dugosilazni (ˆ), npr. u reči [môre], dugouzlazni (ˆ), npr. u reči [rúka] (Subotić–Sredojević, & Bjelaković, 2012: 98). Akcenatski sistem takođe čine i neakcentovana dužina (ˉ), npr. u reči [dèvōjka] i neakcentovana kratkoća (˘) (Subotić i dr., 2012: 98). Distribucija akcenata u srpskom jeziku može se odrediti kao delimično slobodna (Subotić i dr., 2012: 98). Silazni akcenti javljaju se samo na prvom slogu, a uzlazni na svim slogovima osim poslednjeg; dakle, u jednosložnim rečima mogu se naći samo silazni akcenti. Poslednji slog u višesložnim rečima ne

može nositi akcenat. Neakcentovana dužina može se javiti samo iza akcenta, dok kod neakcentovane kratkoće ne postoje takva ograničenja.

Istraživanja koja su se bavila fonetskom realizacijom akcenta u srpskom ukazala su na njegovu dvosložnu prirodu – akcenat se realizuje na naglašenom i narednom vokalu, i to tako što je tonski interval između naglašenog i nenaglašenog vokala u rečima sa uzlaznim akcentima uzlazan, dok je odnos između vrednosti osnovnog tona na naglašenom i nenaglašenom vokalu kod silaznih akcenata silazan (Ivić–Lehiste, 1996: 193; Sredojević, 2017: 79–83). Intenzitet se nije pokazao kao značajan u razlikovanju akcenata (Ivić–Lehiste, 1996: 70; Sredojević, 2011: 76). Ni za trajanje se ne može reći da predstavlja pouzdan pokazatelj akcenatskog kvaliteta, ali razlika između trajanja dugih i kratkih vokala veća je u rečima sa silaznim akcentima (Sredojević, 2017: 139–143).

U engleskom jeziku postoje četiri stepena prominentnosti sloga: 1) primarno naglašeni slogovi, koji sadrže veliku istaknutost u visini, poslednju u reči ili dužem iskazu; 2) sekundarno naglašeni slogovi, kod kojih istaknutost u visini nije poslednja u reči ili dužem iskazu; 3) slogovi niske prominentnosti, koji sadrže cele vokale (engl. *full vowels*) koji nisu tonski istaknuti; 4) neprominentni slogovi, koji nisu tonski istaknuti a sadrže neki od redukovanih vokala (engl. *reduced vowels*) /ɪ, i, ʊ, u, ə/ (Cruttenden, 2014: 244). Akcenatski obrazac u engleskom je nepromenljiv, pošto je primarno naglašen uvek određen slog u datoj reči,¹ ali i slobodan, s obzirom na to da nije uvek naglašen određen slog u nizu, kao što je to slučaj u francuskom, gde je akcenat uvek na poslednjem slogu u reči, ili češkom, u kom je akcenat uvek na prvom slogu (Cruttenden, 2014: 241).

Najvažniju ulogu u pravljenju razlike između naglašenog i nenaglašenog sloga u engleskom ima promena vrednosti osnovnog tona (Cruttenden, 2014: 242). Takođe, bitno je i kolika je visina osnovnog tona. Drugi bitni činioci koji jedan slog mogu učiniti istaknutijim od drugih jesu glasnoća, kvalitet i kvantitet (Cruttenden, 2014: 242). Rezultati autora koji su se bavili analizom akcenta reči u američkom engleskom sugerišu da naglašeni slogovi imaju viši osnovni ton, veći intenzitet i duže trajanje od nenaglašenih slogova (Lieberman, 1960; Beckman, 1986; Sluijter–Heuven, 1996). Kada je reč o nenaglašenim slogovima, na njihovu istaknutost mogu uticati kvalitet i trajanje vokala (Cruttenden, 2014: 243). Na primer, dugi vokali i diftonzi istaknutiji su od kratkih vokala, a u grupi kratkih vokala najmanju istaknutost imaju vokali /ɪ, i, ʊ, ə/ (Cruttenden, 2014: 243).

¹ Cruttenden navodi određene višesložne reči koje predstavljaju izuzetke (Cruttenden, 2014: 252–253).

3. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

3.1. Govornici

U ovom radu bavimo se govorom troje izvornih govornika engleskog jezika rođenih u Sjedinjenim Američkim Državama.

Rendal Mejdžor (govornik 1, G1) zaposlen je kao viši nastavnik veština na Odseku za anglistiku na Filozofskom fakultetu u Novom Sadu. U Novom Sadu živi od 1986. godine. U trenutku snimanja intervjua koji smo koristili kao korpus (početak 2003. godine), Mejdžor je srpski jezik učio oko 16 godina.

Dženifer Braš (govornica 2, G2) je tokom snimanja emisije koju smo koristili za analizu bila zamenica šefa UNMIK-a. Najveći deo vremena u Srbiji provela je u Beogradu i Kraljevu. Ne znamo tačan podatak o godinama učenja jezika, ali na osnovu informacija dostupnih u intervjuu, pretpostavljamo da je u pitanju period od oko 20 godina.

Barbara Dejvis (govornica 3, G3) bivši je šef misije UN za ljudska prava. U trenutku snimanja intervjua koji smo koristili kao korpus srpski jezik učila je 25 godina.

3.2. Korpus

Korpus za ovo istraživanje čini 118 primera – 50 primera koje je izgovorio G1, 40 primera koje je izgovorila G2 i 28 primera koje je izgovorila G3. Odabrali smo dvosložne reči izgovorene u medijalnoj poziciji fraze, imajući u vidu da je u toj poziciji uticaj rečenične intonacije na realizaciju akcenta najmanji. Reči su izgovorene bez posebnog isticanja.

Reči koje su izgovorili G1 i G3 izdvojene su iz emisije „Naši stranci” autorke Jelene Stamenković. U okviru emisije, koja je emitovana na Televiziji Novi Sad (zatim Radio-televiziji Vojvodine), autorka je uradila brojne intervjue sa sagovornicima različitih zanimanja koji vode poreklo iz drugih zemalja, ali i ljudima iz Srbije koji su živeli u drugim zemljama sveta. Reči koje je izgovorila G2 izdvojene su iz emisije „Slobodno srpski”, čiji je autor Budimir Ničić. Emisija je prvenstveno političkog karaktera i bavi se temama važnim za kosovsko društvo. Emituje se na kanalima RTK1, RTK2, TV Mir, TV Puls, TV KIM i TV Herc.

Spisak reči koje smo koristili kao korpus nalazi se u Prilogu na kraju rada.

3.3. Analizirani parametri

U ovom istraživanju ispitivali smo vrednosti frekvencije osnovnog tona (f_0), intenziteta i trajanja. Metodologija korišćena u radu opisana je u Sredojević (2020).

Merili smo početne i krajnje vrednosti f_0 na naglašenom ($f_{0_{1p}}$, $f_{0_{1k}}$) i nenaglašenom vokalu ($f_{0_{2p}}$, $f_{0_{2k}}$), kao i maksimalne vrednosti na oba vokala ($f_{0_{1max}}$, $f_{0_{2max}}$). Ove vrednosti, izražene u hercima, korisili smo da bismo odredili raspon između početne i krajnje vrednosti f_0 naglašenog vokala – $R(f_{0_{1p}} - f_{0_{1k}})$, raspon između maksimalnih vrednosti f_0 naglašenog i nenaglašenog vokala – $R(f_{0_{1max}} - f_{0_{2max}})$ i raspon između vrednosti f_0 na kraju naglašenog i na početku nenaglašenog vokala – $R(f_{0_{1k}} - f_{0_{2p}})$. Pored toga, merili smo i minimalne vrednosti f_0 naglašenog i nenaglašenog vokala da bismo mogli preciznije da odredimo tonsko kretanje na ovim vokalima. Vrednosti raspona izrazili smo u polustepenima.

Merili smo vrednosti srednjeg intenziteta na naglašenom ($I1$) i narednom vokalu ($I2$); zatim smo izračunali vrednost razlike njihovih intenziteta ($I1 - I2$). Vrednosti intenziteta izražene su u decibelima. Prilikom navođenja rezultata, uzimali smo u obzir vrednost razlike intenziteta, s obzirom na to da je vrednost od jednog decibela najmanja promena intenziteta koju slušalac može da opazi kao promenu glasnosti (Everest, 2001: 70).

Poslednji parametar koji smo analizirali je trajanje. Merili smo trajanje naglašenog ($t1$) i nenaglašenog vokala ($t2$). Vrednosti trajanja izrazili smo u milisekundama, nakon čega smo izračunali procenat trajanja nenaglašenog vokala u odnosu na naglašeni ($t2(\%t1)$).

Sva merenja vršena su u programu Praat (Boersma–Weenink, 2021) na osnovu analize spektrograma i oscilograma.

4. REZULTATI

4.1. Govornik 1

Tonsko kretanje na naglašenom vokalu je dosledno silazno u 48% primera, dok se u 30% primera javlja uzlazno-silazno tonsko kretanje. Dosledno uzlazno tonsko kretanje na naglašenom vokalu javlja se u 16% primera, a silazno-uzlazno u 9% primera. Kada je reč o odnosu između maksimalnih tonskih visina, u 52% primera tonski je istaknutiji naglašeni vokal, a u 44% primera nenaglašeni vokal. Međutim, u velikom broju slučajeva (50% svih primera) razlika u rasponu između vrednosti f_0 ovih dvaju vokala iznosi manje od jednog polustepena. U 4% primera

ne postoji razlika u maksimalnim tonskim visinama. Poređenje odnosa između vrednosti f_0 na kraju naglašenog i na početku nenaglašenog vokala daje nešto drugačije rezultate. Uzlazni interval između kraja naglašenog i početka nenaglašenog vokala javlja se u 66% primera, dok je silazni interval prisutan u 28% primera. Ipak, i u ovom poređenju često se sreću intervali manji od jednog polustepena. Tonsko kretanje na nenaglašenom vokalu je dosledno silazno u 86% primera, dok se u preostalim slučajevima javlja uzlazno-silazno tonsko kretanje (uglavnom sa malim uzlaznim intervalom).

Naglašeni vokal ima veći intenzitet i može se opaziti kao glasniji u 50% primera. U 20% primera nenaglašeni vokal se percipira kao glasniji, a u 30% primera razlika u intenzitetu manja je od jednog decibela, te se nijedan vokal ne može percipirati kao glasniji.

U 86% primera naglašeni vokal ima duže trajanje; u preostalim slučajevima duži je nenaglašeni vokal.

4.2. *Govornica 2*

U primerima koje smo analizirali, na naglašenom vokalu pronašli smo dosledno silazno tonsko kretanje u 40% primera, uzlazno-silazno u 45% primera, silazno-uzlazno-silazno u 10% primera, dok se dosledno uzlazno i silazno-uzlazno kretanje javljaju u po jednom primeru. Poređenje odnosa između maksimalnih tonskih visina pokazalo je da je naglašeni vokal tonski istaknutiji u 57,5% primera (u 52% ovih primera razlika između vrednosti f_0 vokala je manja od jednog polustepena). U 37,5% primera tonski je istaknutiji nenaglašeni vokal (u dve trećine slučajeva tonski interval je manji od jednog polustepena). Kada je reč o tonskom intervalu između kraja naglašenog i početka nenaglašenog vokala, u 70% primera javlja se uzlazni tonski interval, a u 30% primera silazni. Takođe, i u ovom slučaju može se naći veliki broj primera sa intervalima manjim od jednog polustepena. Dosledno silazno tonsko kretanje na nenaglašenom vokalu zabeleženo je u 80% primera, dok se u preostalim slučajevima javlja uzlazno-silazno tonsko kretanje.

U 42,5% primera naglašeni vokal ima veći intenzitet i može se opaziti kao glasniji. U 35% primera nenaglašeni vokal je istaknutiji u pogledu intenziteta, što je takođe moguće opaziti. U preostalim primerima razlika u intenzitetu između naglašenog i nenaglašenog vokala manja je od jednog decibela.

U 82,5% primera naglašeni vokal traje duže od nenaglašenog.

4.3. *Govornica 3*

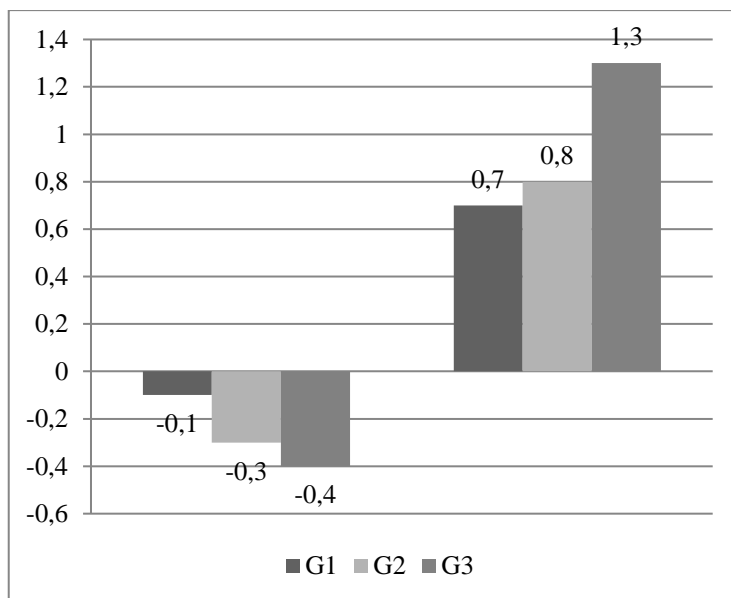
Najveći broj primera na naglašenom vokalu ima dosledno silazno tonsko kretanje (46,4%). U 28,6% slučajeva na naglašenom vokalu javlja se uzlazno-silazno kretanje, dok je u 14,3% primera uočeno silazno-uzlazno-silazno kretanje. Dosledno uzlazno kretanje f_0 na naglašenom vokalu pronašli smo u jednom, a silazno-uzlazno u dva primera. Poređenje maksimalnih vrednosti f_0 pokazalo je da je naglašeni vokal u ovom pogledu istaknutiji u 64,3% primera, dok je u preostalim primerima istaknutiji nenaglašeni vokal. Tonski interval između maksimalnih vrednosti dvaju vokala manji je od jednog polustepena u 35,7% primera koje je izgovorila G3. Kada je reč o odnosu između vrednosti f_0 koje se nalaze na kraju naglašenog i na početku nenaglašenog vokala, nenaglašeni vokal je istaknutiji u 89,3% primera, dok je u preostalim primerima istaknutiji naglašeni vokal. U polovini svih primera tonski interval između kraja naglašenog i početka nenaglašenog vokala manji je od jednog polustepena. Na nenaglašenom vokalu u 67,9% primera javlja se dosledno silazno tonsko kretanje, dok se u preostalim slučajevima javlja uzlazno-silazno tonsko kretanje.

U 53,6% primera naglašeni vokal je intenzitetski istaknutiji i može se opaziti kao glasniji od nenaglašenog vokala. U 39,3% primera razlika intenziteta naglašenog i nenaglašenog vokala manja je od jednog decibela, te se nijedan vokal ne može percipirati kao glasniji. U dva primera nenaglašeni vokal ima veći intenzitet od naglašenog vokala i može se opaziti kao glasniji.

Naglašeni vokal traje duže od nenaglašenog u 89,3% primera.

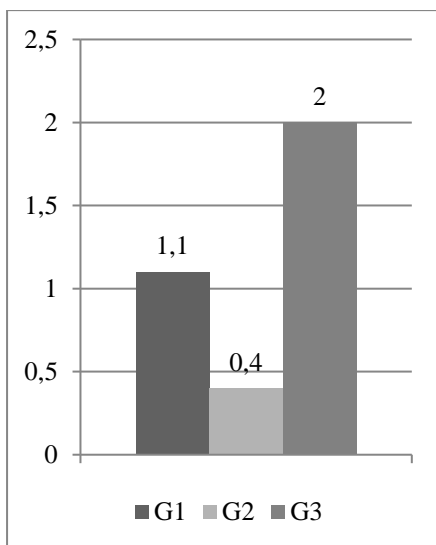
4.4. *Poređenje realizacija G1, G2 i G3*

U najvećem broju primera u produkciji svakog od govornika na naglašenom vokalu javljaju se dosledno silazno i uzlazno-silazno tonsko kretanje (G1: 78%, G2: 85%, G3: 75%). Poređenje odnosa između maksimalnih tonskih visina naglašenog i nenaglašenog vokala pokazuje da je u većem broju primera kod svih govornika tonski istaknutiji naglašeni vokal (G1: 52%, G2: 57,5%, G3: 64,3%). Sa druge strane, između kraja naglašenog i početka nenaglašenog vokala u većem broju primera nalazi se uzlazni tonski interval (G1: 66%, G2: 70%, G3: 89,3%). U oba slučaja razlika u rasponu između vrednosti f_0 dvaju vokala u mnogim primerima manja je od jednog polustepena, što je uticalo na srednje vrednosti raspona prikazane na Grafikonu 1. U realizacijama svih govornika tonsko kretanje na nenaglašenom vokalu je dosledno silazno, u većem broju slučajeva, ili uzlazno-silazno.

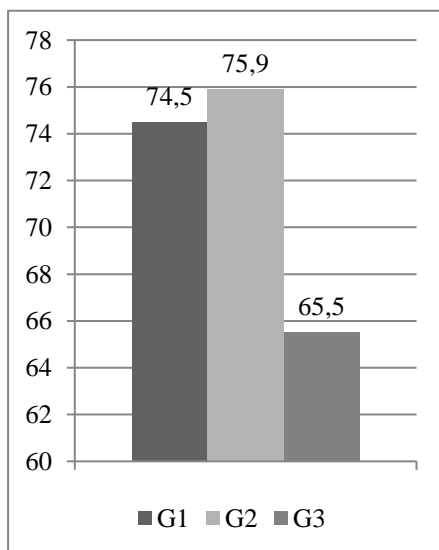
Grafikon 1: Srednje vrednosti raspona između: maksimalnih vrednosti f_0 naglašenog i nenaglašenog vokala (levo) i vrednosti f_0 na kraju naglašenog i na početku nenaglašenog vokala (desno) (u polustepenima)

Kada je reč o intenzitetu, procenat primera u kojima naglašeni vokal ima veći intenzitet i može se opaziti kao glasniji sličan je u produkciji svih govornika (G1: 50%, G2: 42,5%, G3: 53,6%). Procenat primera u kojima nenaglašeni vokal ima veći intenzitet i može se opaziti kao glasniji znatno je manji u rečima koje je izgovorila G3 (7,1%) u odnosu na realizacije G1 i G2; takođe, G3 je izgovorila procentualno najveći broj primera u kojima je razlika u intenzitetu između dvaju vokala manja od jednog decibela (39,3%). Ipak, kao što se može videti na Grafikonu 2, deo korpusa koji je izgovorila G3 odlikuje se najvećom prosečnom razlikom intenziteta naglašenog i nenaglašenog vokala.

Grafikon 2: Srednje vrednosti razlike intenziteta naglašenog i nenaglašenog vokala (u decibelima)

Više od 80% primera u svakom delu korpusa izgovoreno je sa dužim trajanjem naglašenog vokala. Trajanje nenaglašenog vokala u odnosu na naglašeni, uzimajući u obzir sve primere, prikazano je na Grafikonu 3.

Grafikon 3: Srednje vrednosti trajanja nenaglašenog vokala u odnosu na naglašeni vokal (u procentima)

5. DISKUSIJA

U istraživanju čiji je predmet analize realizacija akcenata govornika rođenih u Novom Sadu, Sredojević (2017: 58) navodi da tonsko kretanje na naglašenom vokalu u dvosložnim i trosložnim rečima sa kratkosilaznim akcentom može biti dosledno silazno (27% primera), dosledno uzlazno (38%) ili uzlazno-silazno (35%) (Sredojević 2017: 58). Glavna razlika između tonskog kretanja na naglašenom vokalu ovih govornika i izvornih govornika engleskog jeste znatno veći broj primera sa dosledno uzlaznim tonskim kretanjem u prvom slučaju. Sredojević (2017: 221) zaključuje da je tonski odnos između kraja naglašenog i početka narednog vokala najdoslednija karakteristika akcenatskog kvaliteta. Kod reči sa silaznim akcentima, interval između ovih vokala je silazan, dok je kod reči sa uzlaznim akcentima interval uzlazan. Autor navodi da u dvosložnim rečima sa kratkosilaznim akcentom u medijalnoj poziciji fraze srednja vrednost raspona između kraja naglašenog i početka narednog vokala iznosi -1,21 polustepen (Sredojević, 2017: 118). Sa druge strane, srednje vrednosti ovog raspona u korpusu koji smo analizirali pozitivne su u sva tri slučaja – dakle, za razliku od izvornih govornika srpskog, kod kojih se javlja silazni interval, izvorni govornici engleskog realizuju primere sa kratkosilaznim akcentom sa uzlaznim tonskim intervalom između kraja naglašenog i početka nenaglašenog vokala. Srednja vrednost raspona između maksimalnih vrednosti f_0 naglašenog i nenaglašenog vokala u primerima Dejana Sredojevića iznosi -1,94 polustepena (Sredojević, 2017: 116). U našem korpusu se takođe nalaze silazni intervali između maksimalnih tonskih vrednosti, ali su ti intervali veoma mali – srednje vrednosti raspona kreću se od -0,1 do -0,4 polustepena. Kada je reč o intenzitetu, naglašeni vokali u rečima sa kratkosilaznim akcentom u medijalnoj poziciji najčešće imaju veći intenzitet od nenaglašenih (Sredojević, 2017: 222).² U slučaju primera sa kratkosilaznim akcentom u medijalnoj poziciji fraze, naglašeni vokal ima veći intenzitet i moguće ga je opaziti kao glasnijeg u 58% primera; u 9% primera nenaglašeni vokal ima veći intenzitet i može se opaziti kao glasniji, dok je u preostalim primerima razlika manja od jednog decibela (Sredojević, 2017: 160). Možemo reći da su realizacije naših govornika u pogledu intenziteta slične, imajući u vidu procenat primera u kojima naglašeni vokal ima veći intenzitet od nenaglašenog vokala i može se opaziti kao glasniji (G1: 50%, G2: 42,5%, G3: 53,6%). Sredojević (2017: 140) navodi da je srednja vrednost parametra $t_2(\%t_1)$ koji se odnosi na reči sa kratkosilaznim akcentom 50,6%. U

² Autor navodi isti zaključak i za reči sa dugosilaznim i kratkouzlaznim akcentom.

našem korpusu razlike u trajanju naglašenog i nenaglašenog vokala nisu toliko izražene – G1: 74,5%, G2: 75,9%, G3: 65,5%.

U istraživanju u kom su ispitivali realizaciju akcenata Pavla Ivića,³ Ivić i Lehiste navode da je tonsko kretanje na vokalu pod kratkosilaznim akcentom uzlazno-silazno (Ivić–Lehiste, 2002: 18). Kao što smo videli, kod izvornih govornika engleskog javljaju se različiti tipovi tonskog kretanja na naglašenom vokalu, tako da možemo zaključiti da su njihove realizacije kratkosilaznog akcenta u ovom smislu drugačije u odnosu na realizacije Pavla Ivića. Autori navode da je tonski vrhunac vokala pod kratkosilaznim akcentom znatno istaknutiji u odnosu na tonski vrhunac nenaglašenog vokala (Ivić–Lehiste, 2002: 19), što nije slučaj u silaznim intervalima između maksimalnih vrednosti f_0 koji se javljaju u našem korpusu. Kada je reč o intenzitetu, u dvosložnim rečima kod kojih se na naglašenom vokalu nalazi kratkosilazni akcent, a na nenaglašenom neakcentovana kratkoća, naglašeni vokal u proseku ima veći intenzitet od nenaglašenog i ova razlika iznosi 0,7 decibela (Ivić–Lehiste, 2002: 42). Izvorni govornici engleskog takođe izgovaraju naglašeni vokal sa većim intenzitetom (G1: 0,4 dB, G2: 1,1 dB, G3: 2 dB). Odnos trajanja naglašenog i nenaglašenog vokala u Ivićevom izgovoru reči sa kratkosilaznim akcentom iznosi skoro 3:2 (Ivić–Lehiste, 2002: 17). Ovakvom odnosu u korpusu koji smo analizirali najbliže je izgovor G3, sa prosečnim trajanjem nenaglašenog vokala od 65,5% trajanja naglašenog vokala.

Jokanović-Mihajlov, koja je ispitivala akcentat i intonaciju profesionalnih govornika na radiju i televiziji, navodi da je tonsko kretanje primećeno u silaznim akcentima govornika vojvođanskog porekla uglavnom isto kao i tonsko kretanje u beogradskom izgovoru (Jokanović-Mihajlov, 2013: 94). Dakle, silazni akcenti odlikuju se malim silaznim intervalima na naglašenom vokalu, a tonsko kretanje u dvosložnoj reči koje autorka navodi kao karakteristično za beogradski (i vojvođanski) izgovor nastavlja da pada (Jokanović-Mihajlov, 2013: 70). Mali tonski intervali na naglašenom vokalu mogu se naći i u velikom broju primera u našem korpusu, ali dosledno silazno kretanje nije jedino tonsko kretanje koje se može javiti. I u našem korpusu tonsko kretanje na nenaglašenom vokalu nastavlja da pada. Jokanović-Mihajlov (2013: 71–96) primećuje da se u beogradskom i vojvođanskom govoru često javljaju realizacije silaznih (i uzlaznih) akcenata sa podjednakim intenzitetom naglašenog i nenaglašenog vokala, a postoje i primeri u

³ Pavle Ivić rođen je u Beogradu. Roditelji su mu bili Vojvođani. Prvih 17 godina svog života proveo je u Subotici, narednih 14 sa manjim prekidima u Beogradu, a nakon toga je živio u Novom Sadu (Ivić–Lehiste, 2002: 11).

kojima nenaglašeni vokal ima veći intenzitet. Ovakvi primeri mogu se uočiti i kod izvornih govornika engleskog. Autorka navodi da je kod govornika beogradskog i vojvođanskog porekla trajanje vokala izraženije u naglašenim nego u nenaglašenim slogovima (Jakanović-Mihajlov, 2013: 71, 96). Kao što smo već naveli, većina naglašenih vokala u našem korpusu traje duže od nenaglašenih.

6. ZAKLJUČAK

Cilj ovog rada bio je da opiše realizacije kratkosilaznog akcenta u izgovoru izvornih govornika engleskog jezika. Merene su vrednosti osnovnog tona na početku i kraju naglašenog i nenaglašenog vokala, kao i maksimalne i minimalne vrednosti f_0 ovih dvaju vokala. Pored toga, merili smo vrednosti srednjeg intenziteta naglašenog i nenaglašenog vokala, kao i njihovo trajanje, koje smo izrazili tako što smo odredili trajanje nenaglašenog vokala procentualno u odnosu na ukupno trajanje naglašenog vokala. Nakon poređenja dobijenih rezultata sa rezultatima koji se tiču realizacija kratkosilaznog akcenta u izgovoru izvornih govornika srpskog, objavljenim u prethodnim studijama, utvrdili smo da između njih postoje određene sličnosti i razlike. Tonsko kretanje na naglašenom vokalu koje se javlja u većini reči u izgovoru izvornih govornika engleskog zabeleženo je i u prethodnim istraživanjima, ali postoje i određeni tipovi kretanja zabeleženi u ovom radu koji nisu uočeni u produkciji izvornih govornika srpskog. Takođe, zastupljenost primera sa dosledno uzlaznim kretanjem na naglašenom vokalu primećena u istraživanju Sredojević (2017) znatno je manja u našem korpusu. Silazni tonski intervali između maksimalnih vrednosti osnovnog tona naglašenog i nenaglašenog vokala prisutni su i u izgovoru izvornih govornika engleskog, ali su njihove vrednosti znatno manje u odnosu na izvorne govornike srpskog. Kada je u pitanju karakteristika koja se u literaturi izdvaja kao glavno obeležje akcenatskog kvaliteta – odnos vrednosti f_0 na kraju naglašenog i na početku nenaglašenog vokala, možemo konstatovati da ona nije usvojena u govoru naših ispitanika imajući u vidu srednje vrednosti raspona koje ukazuju na uzlazne tonske intervale kod svih govornika. U produkciji govornice 3, koja je u trenutku snimanja intervju učila srpski jezik najduže od troje govornika, javlja se najveći silazni interval između maksimalnih vrednosti f_0 naglašenog i nenaglašenog vokala (-0,4 polustepena). Sa druge strane, kod iste govornice javlja se i najveći uzlazni interval između vrednosti f_0 na kraju naglašenog i početku nenaglašenog vokala (1,3 polustepena). Dakle, godine učenja jezika nisu se pokazale kao značajan faktor u usvajanju najdoslednijeg pokazatelja akcenatskog kvaliteta – raspona između f_0 na kraju naglašenog i početku nenaglašenog vokala. Smatramo da je znatno bolja

usvojenost realizacije intenziteta i trajanja posledica toga što su ove akustičke varijable lakše za usvajanje, ali i toga što naglašeni vokali u engleskom u većini slučajeva imaju veći intenzitet i duže trajanje od nenaglašanih vokala (što je slučaj i u srpskom).

Rezultate koje smo dobili i zaključke do kojih smo došli trebalo bi uporediti sa analizom većeg korpusa koji je realizovao veći broj govornika. Takođe, u narednim istraživanjima trebalo bi posvetiti pažnju realizacijama drugih akcenata u srpskom jeziku kod izvornih govornika engleskog, ali i drugih jezika.

Aleksandar Živanović

THE PHONETIC REALIZATIONS OF THE SHORT FALLING ACCENT PRODUCED BY NATIVE SPEAKERS OF ENGLISH: A PRELIMINARY STUDY

Summary

The acoustic characteristics of the accentual system of Serbian produced by native speakers have been investigated in previous studies. However, the realizations of Serbian accents by non-native speakers have not received much attention. The aim of this paper is to analyze the short falling accent productions of three native speakers of English and compare them to the productions of native speakers of Serbian, analyzed in previous studies. The corpus consists of 118 disyllabic words in phrase-medial position. The words were taken from three television interviews. We measured f_0 values at the beginning and end of the stressed and unstressed vowels, as well as the highest and lowest f_0 values of these vowels. In addition, we measured the mean intensity of the vowels, as well as their duration. Results show that the pitch movement which most frequently occurs in the stressed vowel in the production of native speakers of English can also be found in the production of native speakers of Serbian, but there are certain differences between their realizations. The maximum f_0 of the stressed vowel in our corpus tends to be higher than the maximum f_0 of the unstressed vowel, but these falling intervals are not as large as those produced by native speakers. As regards the interval between the initial syllable vowel end and the final syllable vowel beginning, native speakers of English produce a rising pitch movement, while native speakers of Serbian produce a falling pitch movement. The intensity and duration values of the vowels produced by native speakers of English are more similar to those produced by native speakers of Serbian. We believe that these two variables are generally easier to master than f_0 ; in addition, stressed and unstressed vowels in English show the same tendency with respect to intensity and duration as Serbian vowels.

Key words: short falling accent, Serbian as a second language, native speakers of English, fundamental frequency, intensity, duration.

IZVORI

- Naši stranci. (22. jul 2021). Naši stranci: Rendal Mejdžor, pt 1 [video]. Preuzeto sa <https://www.youtube.com/watch?v=QQtzBMxEbgo>.
- Naši stranci. (27. jul 2021). Naši stranci: Rendal Mejdžor, pt 2 [video]. Preuzeto sa <https://www.youtube.com/watch?v=Vkj7eO7oV8>.
- Naši stranci. (27. jul 2021). Naši stranci: Rendal Mejdžor, pt 3 [video]. Preuzeto sa https://www.youtube.com/watch?v=BbT_Ve3sbU8.
- Naši stranci. (31. jul 2021). Naši stranci: Rendal Mejdžor, pt 4 [video]. Preuzeto sa <https://www.youtube.com/watch?v=MD1QPLFGjx8>.
- Naši stranci. (31. jul 2021). Naši stranci: Rendal Mejdžor, pt 5 [video]. Preuzeto sa <https://www.youtube.com/watch?v=mUkB8cNfaQE>.
- Naši stranci. (31. jul 2021). Naši stranci: Rendal Mejdžor, pt 6 [video]. Preuzeto sa <https://www.youtube.com/watch?v=1zNYeEIP3fQ>.
- Naši stranci. (31. jul 2021). Naši stranci: Rendal Mejdžor, pt 7 [video]. Preuzeto sa <https://www.youtube.com/watch?v=D254x4dw0wQ>.
- Naši stranci. (6. decembar 2021). Barbara Dejvis, Amerikanka [video]. Preuzeto sa <https://www.youtube.com/watch?v=yQLAgMsKIRc>.
- Slobodno srpski. (29 januar 2021). [Slobodno srpski sa Dženifer Braš](https://www.youtube.com/watch?v=FaG9_uPDKE4) [video]. Preuzeto sa https://www.youtube.com/watch?v=FaG9_uPDKE4.

LITERATURA

- Beckman, M. E. (1986). *Stress and Non-stress Accent*. Dordrecht: Foris.
- Boersma, P.–Weenink, D. (2021). Praat: doing phonetics by computer [Computer program]. Version 6.1.16, retrieved 5 June 2021 from <http://www.praat.org/>.
- Cruttenden, A. (2014). *Gimson's Pronunciation of English*. 8th edition. London – New York: Routledge.
- Everest, F. A. (2001). *Master Handbook of Acoustics*. New York: McGraw-Hill.
- Čubrović, B. (2020). Acquisition of English pitch contours in Serbian speakers of English. *Belgrade English Language and Literature Studies*, 12/1, 77–94.
- Huang, B. H.–Jun, S. A. (2011). The effect of age on the acquisition of second language prosody. *Language and Speech*, 54/3, 387–414.
- Ivić, P.–Lehiste, I. (1996). *Prozodija reči i rečenice u srpskohrvatskom jeziku*. Sremski Karlovci – Novi Sad: Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića. (štampano ćirilicom)

- Ivić, P.–Lehiste, I. (2002). *O srpskohrvatskim akcentima*. Sremski Karlovci – Novi Sad: Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića. (štampano ćirilicom)
- Jokanović-Mihajlov, J. (2013). *Akcentat i intonacija govora na radiju i televiziji*. Drugo izdanje. Beograd: Društvo za srpski jezik i književnost Srbije. (štampano ćirilicom)
- Lieberman, P. (1960). Some acoustic correlates of word stress in American English. *Journal of the Acousical Society of America*, 32, 451–454.
- Marković, M. (2012). Acquiring second language prosody: Fundamental frequency. In: Subotić, Lj.–Đurić-Paunović, I. & Marković, M. (eds.) (2012). *The First International Conference on English Studies: English Language and Anglophone Literatures Today (ELALT). Proceedings*. Novi Sad: Faculty of Philosophy. 238–249.
- Sluijter, A. M. C.–Heuven, V. J. (1996). Spectral balance as an acoustic correlate of linguistic stress. *Journal of the Acoustical Society of America*, 4, 2471–2485.
- Spasić, N. (2016). Stepen usvojenosti srpskog prozodijskog sistema kod studenata kojima srpski nije maternji jezik. *Nasleđe*, 34, 227–240. (štampano ćirilicom)
- Sredojević, D. (2011). *Eksperimentalno-fonetsko ispitivanje prozodijskih karakteristika novosadskog govora* (Neobjavljena doktorska disertacija). Novi Sad: Filozofski fakultet. (štampano ćirilicom)
- Sredojević, D. (2017). *Fonetsko-fonološki opis akcenata u standardnom srpskom jeziku – od specifičnog ka opštem*. Novi Sad: Filozofski fakultet.
- Sredojević, D. (2020). O razlikama između tipova fonetskih realizacija dugouzlaznog akcenta. *Godišnjak Filozofskog fakulteta u Novom Sadu*, XLV/1, 275–290.
- Sredojević, D.–Spasić, N. (2016). Fonetsko-fonološki opis akcenatskog sistema standardnog srpskog kao L2 kod govornika kojima je mađarski jezik maternji. *Zbornik Matice srpske za filologiju i lingvistiku*, LIX/1, 57–76. (štampano ćirilicom)
- Subotić, Lj.–Sredojević, D. & Bjelaković, I. (2012). *Fonetika i fonologija: ortoepska i ortografska norma standardnog srpskog jezika*. Novi Sad: Filozofski fakultet.

PRILOG

ANALIZIRANE REČI

Govornik 1: tamo (3 primera), mogu (2 primera), onda (2 primera), čitav, naših, može (2 primera), biti (3 primera), svakom, tata (4 primera), ispred, istom, više (2 primera), devet, samo, malo (3 primera), nešto (3 primera), vidim, puno (2 primera), uvek, posto, neku, bude (2 primera), dosta (3 primera), mama, neke, našeg, veće, vama, možda, negde.

Govornica 2: malo, naša, uvek (4 primera), samo (3 primera), može (2 primera), bude (3 primera),, vodi, tamo (2 primera), niko, mogu, neke , neki (2 primera), novi, možda (2 primera), naši, isti, negdje, mnogo (2 primera), dosta, isto (2 primera), nikad (3 primera), neka, kako, vidim (2 primera).

Govornica 3: ispred, nego (2 primera), isto, nešto, kako (2 primera), vašem, onda, dobar, dosta, neki, uvek (4 primera), mogu, stigla, našeg (2 primera), nekom, vama (2 primera), neko, isti, stigli, može, samo.